

11.04.2022

POL-2022-26644

Sisäministeriö

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi poliisin hallinnosta annetun lain muuttamiseksi

Sisäministeriö on pyytänyt Keskusrikospoliisilta lausuntoa yllä mainitusta hallituksen esitysluonnoksesta. Lausuntopyyntön mukaan esityksen keskeisenä sisältönä on ehdotus muuttaa poliisin hallinnosta annettua lakia lisäämällä lakiin säännökset suojelupoliisin, keskusrikospoliisin ja paikallispoliisin virkojen täytöstä. Esityksen mukaan suojelupoliisin virka tai virkasuhde voitaisiin täyttää niitä haettavaksi julistamatta, kun tehtävän luonne sitä välttämättä edellyttää. Keskusrikospoliisin ja paikallispoliisin virkojen ja virkasuhteiden osalta vastaavasti voitaisiin menetellä tietyissä tarkasti rajatuissa tehtävissä.

Asian valmistelusta

Vaikka käsillä oleva ehdotus perustuu pääministeri Marinin hallitusohjelman mukaisesti tiedustelulainsäädännön tavoitteisiin ja turvallisuusviranomaisten toimintakyvyn varmistamiseen, keskusrikospoliisi on tehnyt ensimmäiset ehdotuksensa virkaan nimittämistä koskevan sääntelyn kehittämiseksi jo noin kymmenen vuotta sitten.

Yleisellä tasolla voidaankin todeta keskusrikospoliisin pitävän ehdotettua sääntelyä hyvin tarpeellisena koko poliisin kannalta, jotta kansainväliset kriteerit täyttävää operatiivista toimintakykyä voidaan pitää yllä ja edelleen kehittää toimintaympäristön muutosten vaatimalla tavalla. Omien lakisääteisten tehtäviensä näkökulmasta keskusrikospoliisi pitää erittäin myönteisenä, että vaativimpaan salaiseen tiedonhankintaan ja todistajansuojelutoimintaan kohdistuvat uhat on tunnistettu ja niitä pyritään torjumaan ennaltaehkäisevästi mm. rekrytointia koskevaa sääntelyä kehittämällä.

Keskusrikospoliisin edustajilla on ollut alkukesästä 2021 lähtien mahdollisuus tukea säädösvalmisteluun osallistuneita sisäministeriön ja poliisihallituksen virkamiehiä.

Sääntelyn tarpeesta ja tavoitteista

Hallituksen esityksen luonnoksessa on tuotu varsin kattavasti esille yhteiskunnallisia, yksittäisten virkamiesten ja heidän lähimpiinsä turvallisuuteen liittyviä sekä työnantajan työturvallisuusvelvoitteista kumpuavia tarpeita täyttää eräitä virkoja ja virkasuhteita julistamatta niitä julkisesti haettaviksi. Keskusrikospoliisi yhtyy esitettyihin perusteluihin ja haluaa erityisesti korostaa seuraavia seikkoja.

Ensinnäkin voidaan todeta, että uuden tyyppiset uhat ovat häivyttäneet eroja suojelupoliisin ja muun poliisin tehtäväkentissä. Tämä on havaittavissa myös poliisilain 5 a lukuun kirjatusta siviilitiedustelun kohteista, joista monet kuuluvat myös poliisin tehtäväkenttään. Kun turvallisuustyötä tehdään yhdessä yhteisten uhkien torjumiseksi ja kansallisen turvallisuuden takaamiseksi, myös työhön kohdistuvat turvallisuushaasteet tulevat yhteisiksi. Yhden turvallisuusviranomaisen toiminnan suojaaminen lisää myös yhteistyökumppanien suojaa.

Myös perinteisemmän järjestäytyneen rikollisuuden kyvykkyys vastatiedustelutoimintaan, viranomaistoimintaan soluttautumiseen ja viranomaistoiminnan haittaamiseen on parantunut koko ajan. Valeosto- ja peitetoiminta sekä tietolähdetoiminta ovat keskeisiä keinoja hankittaessa tietoa kovan rikollisuuden ytimeistä ja juuri tästä syystä poliisin toiminta näillä osa-alueilla on rikollispiirien erityisen kiinnostuksen kohteena. Toisaalta näiden tiedonhankintakeinojen tunnusomainen piirre on henkilökohtaisen yhteyden muodostaminen kohdehenkilöön, mikä toiminnan paljastuessa herkemmin johtaa katkeruuteen ja tunteeseen henkilökohtaisesta loukkauksesta tai petoksesta. Tämä puolestaan saattaa johtaa haluun kostaa koettu vääryys poliisille organisaationa ja yksittäisille poliisimiehille sekä heidän läheisilleen.

Poliisin sisäisen tehtävänjaon osalta keskusrikospoliisi haluaa kiinnittää huomiota siihen esitysluonnoksestakin ilmenevään seikkaan, että poliisissa *muuta kuin tietoverkossa tapahtuvaa* peitetoimintaa toteuttaa keskusrikospoliisi. Tällaisessa toiminnassa soluttautuminen rikollisiin piireihin on pitkäkestoisempaa ja siihen liittyy syvällisenkin luottamussuhteen rakentaminen eri henkilöihin. Erityisesti näissä tilanteissa poliisitoiminnan paljastuminen aiheuttaa suurella todennäköisyydellä kohdehenkilössä katkeruutta ja poliisimieheen kohdistuvaa turvallisuusuhkaa.

Todistajansuojelutoiminnan osalta keskusrikospoliisi haluaa erityisesti korostaa sitä, että hallituksen esityksessä 65/2014 todetusti kyse on järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa käytettävästä työkalusta. Tämä tarkoittaa sitä, että todistajansuojelua toteuttavien henkilöiden paljastuminen vaaran-

taisi yksityisten intressien ohessa myös yleisiä turvallisuusintressejä ja heikentäisi viranomaiskoneiston mahdollisuuksia vakavimman rikollisuuden torjuntaan. On myös huomattava, että samoin kuin tietolähdetoiminnassa myös todistajansuojelutoiminnassa viranomaisten henkilöstöä suojaamalla suojataan myös toimintaan liittyviä siviilejä.

Sääntelytarpeen osalta Keskusrikospoliisi haluaa vielä kiinnittää huomiota siihen, että suurin osa sääntelyn piiriin esitetyistä tehtävistä on vähintään alipääallystötasoisia, joten nykyiseen lakiin sisältyvät mahdollisuudet julkisesta hausta poikkeamiseen eivät ole riittävät.

Keinot sääntelyn tavoitteiden saavuttamiseksi

Ehdotetun sääntelyn piiriin kuuluvien tehtävien osalta keskusrikospoliisi pitää tärkeänä, että sääntely kattaa myös esimies- ja tukitehtävät, joita tekeville henkilöille voi kerääntyä huomattavan paljon turvallisuuden kannalta kriittistä tietoa. Ylipäätään on tärkeä huomata, että yksittäisten henkilöiden paljastuminen voi aiheuttaa merkittävää vahinkoa koko toiminnalle ja sen myötä poliisin toimintakyvylle vakavimman rikollisuuden torjunnassa. Paljastumisesta voi aiheutua myös välillisempää haittaa esimerkiksi sen johdosta, että kansainväliset kumppanit eivät enää pidä Suomen poliisia luotettavana kumppanina.

Lievemmäksi keinoksi rekrytointivaiheesta aiheutuvien turvallisuusuhkien torjumisessa on esitetty ns. pseudonymisointia, millä tarkoitetaan nimi- ja muiden tunnistetietojen ilmoittamatta jättämistä muille hakijoille ja tiedon pyytäjille. Tällainen pseudonymisointi voi olla riittävä keino joissakin tai jopa useimmissa esitetyn 12 a §:n 1 momentin piiriin kuuluvissa tilanteissa, mutta sillä pelkästään ei saavutettaisi esityksen tavoitteita. Esitysluonnoksessa mainittujen nimen, osoitteen ja puhelinnumeron salaaminen ei ole riittävä keino uhkien torjumiseksi, jos hakijan henkilöllisyys on yksilöitävissä työhistorian, koulutuksen tms. seikkojen avulla.

Esitysluonnoksen mukaan virka tai virkasuhde voidaan täyttää haettavaksi julistamatta, kun tehtävän luonne sitä välttämättä edellyttää. Perustelutekstien mukaan viran täyttäminen julistamatta sitä haettavaksi on mahdollista, kun kyse on virasta ja virkasuhteesta, joka liittyy *pääosin* säännöksessä mainittuihin tehtäviin. Vaikka välttämättömyys itsessään viittaakin eräänlaiseen ehdottomaan viimesijaisuuteen ja tilanteisiin, joissa julkinen haku tai pseudonymisointi ei ole lainkaan mahdollista, on esitysluonnoksessa kuitenkin viitattu kokonaisharkintaan päätettäessä rekrytointitavasta. Keskusrikospoliisi pitääkin tärkeänä, että tällainen kokonaispunninta sallitaan, koska päätöksentekoon sisältyy väistämättä epävarmoja tulevaisuuteen kohdistuvia arvioita tehtävistä, tehtävänkuvan kehityksestä, uhkakuvista jne.

Keskusrikospoliisi kiinnittää huomiota myös siihen seikkaan, että viran ja virkasuhteen täyttäminen ei kata tehtävämääräystä. Vaikka näissä tilanteissa asiakirjoja voitaneen salata ainakin yleisöltä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 § 1. momentin 5 ja 7 kohtien perusteella, voisi olla selkeintä, että 12 a §:ään lisättäisiin 3. momentti, jossa tuotaisiin selkeästi esille, että se mitä 1. ja 2. momenteissa on todettu viran ja virkasuhteen täytöstä, koskee myös tehtävämääräystä esityksen mukaisiin tehtäviin. Vähintäänkin tämä seikka tulisi tuoda esille hallituksen esityksen perusteluissa.

Valvonnasta

Keskusrikospoliisi raportoi valeosto- ja peitet toiminnasta, tietolähdetoiminnasta ja todistajansuojelutoiminnasta vuosittain poliisihallitukselle, minkä lisäksi ko. toimintoihin suoritetaan säännöllisesti tarkastuksia viraston sisäisesti ja poliisihallituksen toimesta sekä aika ajoin myös yleisten laillisuusvalvojen toimesta. Nämä ovat luontevia mekanismeja myös esitetystä anonyymirekrytoinnista raportointiin ja muodostuvien soveltamiskäytäntöjen seurantaan.

Keskusrikospoliisin päällikkö
Poliisineuvos

Robin Lardot

Rikostarkastaja

Markus Terenius

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 11.04.2022 klo 12:10. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaa-
mosta.